

han 27.4.42 under et københavnerophold lader Peter de Hemmer Gudme berette om den voksende aktivitet indenfor »modstandsbevægelsen«, et begreb der endnu ikke eksisterede. Men i almindelighed er det uhyre vanskeligt for ikke at sige umuligt at sondre imellem forfatterens ubestridelig store viden om interne tyske forhold, nedfældet i dagbogsnotatets umiddelbarhed, og så de oplysninger som stammer fra efterkrigsårenes øgede indsigt, og som derfor hyppigt i tilbageprojektion får karakter af bagklogskab og efterrationalisering; derfor er »Midt i fjendens lejr« – der fremlagt i en anden form kunne være blevet et fremragende kildeskrift – i det store og hele død kapital for forskningen, indtil dagbøgerne i dechifreret stand, men uden at deres oprindelige anlæg iøvrigt er forvansket, en gang ad åre kan gøres tilgængelige for historikerne.

Kronikas bog er imidlertid ikke blot et stemningsbillede fra krigsårenes Berlin, den er også en højst personlig og lidenskabelig ført dialog mellem realpolitikeren Jacob Kronika, der »spiller spillet« for at overleve og redde danskheden igennem krigen, og hans modpart, den kristne og dybt engagerede antinazist Jacob Kronika, der stillet overfor sine venners krav om en klar stillingtagen – i sidste instans valget af den tredje emigration: selvmordet – forfølges af sin fortid og pines i sin samvittighed over at han gennem sit loyale samarbejde med rigsregeringen gør sig til medansvarlig for regimets forbrydelser. Karl Jaspers ord »Vi er skyldige, fordi vi har overlevet«, står som motto på titelbladet, og denne tanke går som den bærende igennem fremstillingen. Denne er da også blevet et engageret og til tider meget bevægende indlæg i diskussionen om kollaborationens komplicerede og knugende problemstilling – og Kronika skåner ikke sig selv. Så meget desto ejendommeligere – omend følelsesmæssig forståelig – er hans nedvurdering af de ideelle hovedmotiver bag den danske regerings og især Scavenius' forhandlingspolitik. For hvad gjorde Scavenius i København andet end Kronika i Berlin? At spille spillet i fjendens lejr for at overleve og få sine landsmænd til at overleve!

HANS KIRCHHOFF

WALTHER HUBATSCH: Kriegswende 1943. Beiträge zur Wehrforschung Band XI. Udgivet af Arbeitskreis für Wehrforschung. Darmstadt, Wehr und Wissen, 1966. 160 s. 12,80 DM.

Professor Walther Hubatsch fra Bonn, der vil være kendt herhjemme bl. a. for sit arbejde »Die deutsche Besetzung von Dänemark und Norwegen 1940« (1952), har øget sin omfattende krigshistoriske produktion med en bog om 2. verdenskrigs kulminationsår, vendepunktet i 1943. Der er ikke her tale om noget originalt arbejde, for fremstillingen er praktisk talt identisk med forfatterens introduktion til det af ham redigerede tredje bind af Kriegstagebuch des Oberkommandos der Wehrmacht 1940–45 (1963); således er også her krigsdagbogen hovedkilden, synsvinklen er førerhovedkvarterets og emnet de tyske krigshandlinger i deres militær-strategiske sammenhæng. Med disse begrænsninger giver bogen en kort, klar og logisk opbygget fremstilling af den militære udvikling i 1943, det år da de allierede i afgørende grad vristede initiativet fra Hitler og tvang værnemagten ud i forsvarskrigen.

»Kriegswende 1943« rummer en højst nyttig analyse af Det tredje Riges beslutningsorganer og giver et overskueligt og godt udblik over værnemagtens organisation, dens kampkraft og dens rustningsniveau i 1943. Også det afsluttende kapitels gennemgang af de tyske krigsteatre og de militære operationer danner en udmærket vejviser igennem den øvrige litteraturs jungle af taktiske og operative detaljer. Svagere står derimod beskrivelsen af udviklingen på den allierede og den neutrale front, ligesom fremstillingen af det politiske og militære forløb i den japanske og italienske lejr såvel som i satellitstaterne og i de okkuperede lande lader en del tilbage at ønske. Her virker den kronologiske afgrænsning stærkt hæmmende for en dybere forståelse, og den militære problemstilling kommer afgørende til kort.

Hubatsch's arbejde imødekommer et stort behov i sit forsøg på at skabe en syntese, men det skæmmes af forfatterens O.K.W.-perspektiv, som lader verdenskrigen fremstå som et blot og bart magtpolitisk opgør; den tyske soldat gør sin pligt som partisanen gør sin, og dermed mener forfatteren at have affærdiget hele spørgsmålet om konfliktens ideologiske udfordring. Resultatet er imidlertid en »objektivisering« af den tyske krigs- og besættelsespolitik som skaber ganske betydelige proportionsforvrængninger og misforståelser. Man noterer sig også, at bogen ligger på linie med den store del af tysk efterkrigslitteratur i sit forsøg på at distancere værnemagten fra Hitlers og N.S.D.A.P.s politik.

Det er naturligvis med betydelig interesse man vender sig til det afsnit der er tilmålt Danmark i fremstillingen, men er disse knapt to sider (s. 81-83) symptomatiske for bogens øvrige og mindre kontrollable kapitler, må der sættes et stort spørgsmålstegn ved dens kvalitet og anvendelighed overhovedet. Hubatsch, der dog tidligere har vist interesse for det besatte Danmarks historie i en afhandling »Um die dänische Souveränität 1940-43« (Unruhe des Norden, 1956), afslører her store mangler i sin viden om de særlige danske okkupationsforhold, og den anlagte synsvinkel skaber et fortegnet og på visse punkter helt misforstået billede af udviklingen i landet. Rigsdagsvalget i marts 1943 fortolkes således som »eine zunehmende Ablehnung der Besatzungsmacht« (!); sabotagebølgen i sommeren 1943 tilskrives alene stemningsskredet som følge af landgangen på Sicilien og luftoffensiven mod Tyskland i juli, mens en simpel statistik vil vise, at sabotageaktiviteten nok blev båret frem af de tyske tilbagetog, men havde helt andre og meget tidligere forudsætninger. Strejkerne og urolighederne i august opfattes med den udenforstående iagttagers tilbøjelighed til oversimplificering som et storstilet oprørsforsøg fra modstandsbevægelsens side der uheldigvis løber ind i overførslen af den 25. panserdivision fra Norge til Frankrig og derfor kvæles i kimen, mens den forstærkede værnemagt nu uden besvær kan afvæbne den danske restarmé. Den tredje faktor i spillet, Scavenius-regeringen og de danske politikere, forbigås ganske, hvorved statusbetragtningen den 29. august bliver uden værdi. Heller ikke tovtrækkeriet om den moderate eller den hårde besættelseskurs – personificeret i Best og v. Hanneken – berører Hubatsch; tværtimod krediterer han helt uformidlet værnemagten for dens nej til at medvirke ved jødedeportationen, hvorved v. Hanneken uden hensyn til hans store andel i undtagelsestilstanden den 29. august kommer til at stå som eksponent for en moderat politik. At aktionen mod den danske hær placeres den 24.8., og at Best i flæng tituleres som Reichsbevollmächtigter og Reichskommissar noteres kun for en ordens skyld. Ankomsten af tysk politi

til landet i september omtales ikke. Derimod gør Hubatsch – og det sikkert med rette – opmærksom på, at etableringen af departementschefsstyret var en for tyskerne gunstig afslutning på augustkrisen.

Alt i alt kan »Kriegswende 1943« kun anbefales med et betydeligt forbehold.

HANS KIRCHHOFF

F. ROY WILLIS: *France, Germany, and the New Europe 1945–1963*. Stanford, Stanford University Press, London, Oxford University Press, 1965. XVI + 397 s. 55 sh.

Forfatteren er professor i historie ved University of California og har tidligere beskæftiget sig med forholdet mellem Tyskland og Frankrig i efterkrigstiden i bogen *The French in Germany 1945–1949* (1962). Nærværende studie kan betragtes som en fortsættelse af den nævnte, men rummer et videre perspektiv, idet dens formål er at undersøge forholdet mellem de to stater, der opfattes som afgørende mht. en mulig europæisk integration. Fremstillingen er baseret på gennemgangen af et meget stort trykt materiale af både fransk og tysk oprindelse samt udgået fra de allerede etablerede organer for sider af et europæisk samarbejde inden for Det europæiske Fællesmarked. Dette materiale er suppleret med den meget omfattende litteratur, der for en stor del er af dokumentarisk karakter, for så vidt som den er udtryk for standpunkter og indlæg i debatten om europæisk integration og specielt forholdet mellem Tyskland og Frankrig. Dette gælder også væsentlige dele af den litteratur, der bærer betegnelsen studier. Endelig har forfatteren haft adgang til at interviewe en række enkeltpersoner, der har beklædt fremtrædende poster i henholdsvis det franske og tyske beslutningssystem.

Fremstillingen er fortrinsvis disponeret kronologisk med hovedvægten lagt på baggrunden og forudsætningen for afgørelsen af enkeltbeslutninger i forholdet mellem de to stater. Den egentlige, analyserende fremstilling afsluttes med indgåelsen af Romtraktaten i 1957, mens de sidste kapitler forekommer medtaget af studiemæssigt uvedkommende grunde, såsom aktualiteten i døgnperspektiv og trangen til at se en opfattet og argumenteret tendens ført videre. Trods den kronologiske disposition er det i høj grad lykkedes forfatteren at gøre fremstillingen analytisk ved hjælp af hans koncentration om efter hans opfattelse vigtige, ja afgørende beslutninger i forholdet mellem Tyskland og Frankrig.

Man finder ikke i bogen nogen klart tilkendegivet analytisk ramme, ligesom man savner en redegørelse for den anvendte metode. Forfatterens hovedsynspunkt og hans opfattelse af studiets formål fremgår af nogle bemærkninger i forordet (s. VII ff.), hvor han anser tilnærmelsen mellem Tyskland og Frankrig – først i form af den tyske besættelse af Frankrig og senere i form af den franske besættelse af Tyskland – for at have været om ikke eneafgørende så dog vigtig for den udvikling i retning af europæisk integration, der kan iagttages fra 1945 til 1958. Hovedspørgsmålet bliver da, hvad der medførte, at disse to stater, hvis indbyrdes modsætninger gennem århundreder hævdes at have forpurret mulighederne for en »europæisk fred«, fra 1945 befandt sig i en ny situation, der muliggjorde en tilnærmelse og tenderer imod et fast etableret samarbejde?